

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જાલારામ

વિરુદ્ધ

રાજસ્થાન રાજ્ય

નવેમ્બર ૨૪, ૨૦૦૫

[એસ. બી. સિન્હા અને પી. પી. નૌલેકર, ન્યાયમૂર્તિ]

દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦; કલમ ૧૪૭, ૩૦૨ અને ૩૨૩/૧૪૯:

ખાનગી બચાવનો અધિકાર-આરોપીઓમાંના એકના ખેતરમાં અતિક્રમણ કરનાર પીડિત/ચાર ભાઈઓ-આરોપીએ કથિત રીતે મૃતકને જીવલેણ ઈજા પહોંચાડી હતી અને તેના ત્રણ ભાઈઓ પર હુમલો પણ કર્યો હતો-ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીઓમાંના એકને કલમ ૧૪૭, ૩૦૨ અને આઈ. પી. સી.

હેઠળ ગુનાઓ માટે દોષી ઠેરવ્યો હતો; અન્ય પાંચને કલમ ૧૪૭,૩૦૨ અને આઈ. પી. સી. હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષી ઠેરવ્યા હતા અને તે મુજબ સજા સંભળાવી હતી પરંતુ ત્રણ આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા-હાઈ કોર્ટે આરોપી-અપીલકર્તા સામે દોષિત ઠેરવ્યો હતો અને સજાની પુષ્ટિ કરી હતી અને અન્ય બેને કલમ ૩૨૩ આઈ. પી. સી. હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓ કરવા બદલ દોષી ઠેરવ્યા હતા અને ફેરફાર કર્યું હતું. તે મુજબ તેમની સજા સંભળાવવામાં આવી હતી પરંતુ એકને અપીલપર નિર્દોષ જાહેર કર્યું હતું: ઠરાવ્યું આરોપી વ્યક્તિઓમાંની એકનો મેદાન પર જવાનો અધિકાર સ્થાપિત ન થયો હોવાથી, આરોપીના મનમાં મૃતક અને તેના ભાઈઓ દ્વારા મેદાન પર અતિક્રમણ કરવાની ધમકીની આશંકાને નકારી શકાય નહીં-માત્ર આરોપી-અપીલકર્તા દ્વારા મૃતકના કપાળ પર કરવામાં આવેલ લાઠી પ્રહાર-ગુનો કરવામાં આરોપી વ્યક્તિનો કોઈ હેતુ સ્થાપિત થયો નથી-કાર્યવાહી એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે આરોપી આક્રમક હતા-ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા આરોપી વ્યક્તિ પર ઈજાની કોઈ સ્પષ્ટતા નહીં-આરોપી દ્વારા દાવો કરવામાં આવ્યો છે તેમ ખાનગી બચાવના અધિકારને વિશ્વસનીયતા આપે છે -જો કે, આરોપી એ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો કે અતિક્રમણની ધમકીની આશંકા આટલી હદ સુધી હતીકે તેણે સ્થળ પર જ અંતિમ શ્વાસ લેવાની થશે જે મૃતક પર તેના દ્વારા કરવામાં આવેલી ઈજાને વાજબી ઠેરવે -જેથી આરોપીએ તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ભંગ

કચ્છો-તેથી, તે કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળ ગુના માટે દોષિત છે અને તે મુજબ દોષિત ઠેરવવામાં આવે છે અને સજા થાય છે.

ફરિયાદી પક્ષના જણાવ્યા અનુસાર, દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે જ્યારે પીડબ્લ્યુ પ મૃતક સહિત તેના ત્રણ ભાઈઓ સાથે એક આરોપી વ્યક્તિના ખેતરમાંથી પશુ ચરાવવા માટે પસાર થઈ રહ્યો હતો, ત્યારે અપીલકર્તા/અન્ય આરોપીએ અન્ય પાંચ લોકો સાથે મળીને તેમના પર લાઠીઓ વડે હુમલો કર્યો હતો.અપીલકર્તાએ સ્થળ પર જ મૃત્યુ પામેલા મૃતકના માથા પર કથિત રીતે લાઠીચાર્જ કર્યો હતો, મૃતકના ભાઈઓમાંના એક પીડબ્લ્યુ પ એ તમામ આરોપી વ્યક્તિઓ સામે પોલીસ સ્ટેશનમાં પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કર્યો હતો.પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં અપીલકર્તાનું નામ હોવા છતાં, તેની સામે તેમજ અન્ય ત્રણ આરોપી વ્યક્તિઓ સામે પણ કોઈ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હતું.પરંતુ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૪૭,૧૪૮,૩૦૨,૩૨૩ અને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળ અન્ય પાંચ આરોપી વ્યક્તિઓ સામે આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.જો કે, બે ફરિયાદી સાક્ષીઓની તપાસ પછી અને આવતી કરવામાં આવેલી અરજી પર, તમામ આરોપીઓ સામેના આરોપોમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.ટ્રાયલ કોર્ટે ત્રણ આરોપી વ્યક્તિઓ (અનુક્રમે એ૧,૪ અને ૫) ને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા, પરંતુ અપીલકર્તાને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૪૭,૩૦૨ અને ૩૨૩/૧૪૯ અને અન્ય પાંચ આરોપીઓને આઈ. પી. સી. ની

કલમ ૧૪૭,૩૦૨/૧૪૯ અને ૩૨૫/૧૪૯ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યા હતા અને તે મુજબ સજા ફટકારી હતી. આરોપીઓ દ્વારા તેની સામે દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલની સુનાવણી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને માત્ર અપીલકર્તાને જ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૭ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને અન્ય આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. જોકે, ઉચ્ચ અદાલતે અન્ય બે આરોપીઓને ઈજા પહોંચાડવા બદલ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૨૩ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા હતા અને તેમને પહેલેથી જ પસાર થયેલા સમયગાળાની સજા સંભળાવી હતી. એટલે વર્તમાન અપીલ.

આરોપી-અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે બંને પક્ષો દ્વારા એકબીજાને દસ સામાન્ય ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, માત્ર એટલા માટે કે અપીલકર્તાએ મૃતકના મૃત્યુનું કારણ બનતી ઈજા પહોંચાડી છે, તે નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જશે નહીં કે અપીલકર્તાનો કોઈ હેતુ હતો; અને તે એવો કેસ નથી કે જેમાં મૃતક અથવા અન્ય ફરિયાદી સાક્ષીઓ પર ઘણા પ્રહારો કરવામાં આવ્યા હતા જેથી તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય કે અપીલકર્તા પાસે જરૂરી મેન રિયા હતી.

આંશિક રીતે અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે કહ્યું:

૧.૧ એક આરોપીની ખેતીની જમીન પર માર્ગનો અધિકાર સ્થાપિત થયો નથી.જો છૂટછાટ દ્વારા અથવા અન્યથા માર્ગનો કોઈ સ્થાપિત અધિકાર ન હોય અને જો આરોપીના મનમાં એવી આશંકા હોય કે તેમની જમીનમાં અતિક્રમણનો ખતરો છે, તો તેઓ.તેઓ ખાનગી સંરક્ષણના તેમના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકે છે.કોઈ પણ સંજોગોમાં, ઓ (અપીલકર્તા અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓ) તરફથી આવી આશંકાને નકારી શકાય નહીં.[જપપ- જી; જપક- એ]

૧.૨.અપીલકર્તા દ્વારા મૃતકના કપાળ પર માત્ર એક જ વાર કરવામાં આવ્યો હતો.ઘટનાની ઉત્પત્તિ પણ ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવી હોય તેવું લાગતું નથી.તે ફરિયાદી પક્ષનો કેસ નથી કે અપીલકર્તા અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓ મૃતક અથવા માહિતી આપનાર સામે અગાઉથી કોઈ દ્વેષ રાખતા હતા અથવા ગુનો કરવાનો કોઈ હેતુ ધરાવતા હતા.અપીલકર્તા અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા ઘટનાના સ્થળની નજીક પોતાને છુપાવવા અને ગુનો કરવા માટેનો કોઈ હેતુ સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો નથી, અને તેથી તે અસ્વીકાર્ય છે.[જપક-બી, સી]

૧.૩.તે સાચું છે, જેમ કે ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે આરોપી વ્યક્તિઓને થયેલી ઈજાઓનું સ્વરૂપ સરળ હતું, પરંતુ કેસની વિશિષ્ટ હકીકતો અને સંજોગોમાં, ફરિયાદી પક્ષે તે સાબિત કરવું ફરજિયાત હતું કે તેમને તે કેવી રીતે મળ્યું.તે પણ સાચું છે કે તમામ પરિસ્થિતિઓમાં આરોપી વ્યક્તિઓને થયેલી ઈજાઓ સમજાવવાની જરૂર નથી પરંતુ જ્યારે ખાનગી બચાવના અધિકારનો દાવો કરવામાં આવે ત્યારે એક અલગ પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ શકે છે.ફરિયાદી પક્ષે આ અદાલત સમક્ષ તે સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા રજૂ કરી નથી કે તે અપીલકર્તા અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓ હતા જેઓ આક્રમણ કરનાર હતા.જો તેઓ આક્રમણકારો ન હોય, તો ખાનગી બચાવના અધિકારનો હક તેમના માટે ઉપલબ્ધ હતો.આમ, આરોપીની વ્યક્તિ પર થયેલ ઈજાઓનું વર્ણન ન કરવાથી મહત્વ મળે છે. ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા આરોપી વ્યક્તિ પરની ઈજાઓ સમજાવવામાં આવી નથી જે અપીલકર્તા દ્વારા તેના ખાનગી બચાવના અધિકારના ઉપયોગના સંદર્ભમાં રજૂ કરવામાં આવેલા બચાવની વિશ્વસનીયતામાં વધારો કરે છે.[જપક-ડી-એફ]

ત્રિલોકી નાથ અને અન્યો વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ. પી., (૨૦૦૫) ૯ સ્કેલ ૭૬; બિશ્વા @ભીષ્મદેવ મહતો અને અન્યો વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ, જે. ટી. (૨૦૦૫) ૯ એસસી ૨૯૦:(૨૦૦૫) ૯ સ્કેલ ૨૦૪ અને સેક્ટર ઉર્ફે રાજા શેખરન વિરુદ્ધ સ્ટેટ, જેનું પ્રતિનિધિત્વ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, ટી.

એન., [૨૦૦૨] ૮ એસસીસી ૩૫૪ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું, તેના પર આધાર રાખ્યો હતો.

૧.૪.જો કે અપીલકર્તાએ ખાનગી બચાવની અરજી કરી છે, પરંતુ તે એ દર્શાવી શક્યો નથી કે બે આરોપી વ્યક્તિઓની ઉપર ધમકી એટલી હતી કે તેને હાંકી કાઢવાની ધમકી પણ એટલી હતી કે તેણે મૃતકને એવી જગ્યાએ અને એટલા બળથી મારવો પડ્યો કે તે સ્થળ પર જ અંતિમ શ્વાસ લેશે.તેથી તેણે પોતાના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ભંગ કર્યો હતો.આથી, અપીલકર્તા આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ હેઠળ ગુનો કરવા માટે દોષિત છે અને તેની કલમ ૩૦૩ હેઠળ નહીં.કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, કાયદાની જોગવાઈ હેઠળ ૧૦ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારવી એ ન્યાયના ઉદ્દેશોને પૂર્ણ કરશે.[૪૫૭-૭,એચ; ૪૫૮-એ, બી]

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન:ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૭૭૩/૨૦૦૫.

ડી બી કિ. અ. નંબર ૨૨૭/૨૦૦૨ માં રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના ૧૯/૩/૨૦૦૪ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા માટે યુ. યુ. લલિત, રામ નિવાસ, નીતિન સાંગરા,
સારદ સિંઘાનિયા અને સુશ્રી પ્રતિભા જૈન.

પ્રતિવાદી માટે અરુણેશ્વર ગુપ્તા માટે કુમાર કાર્તિકેય.

કોર્ટનો ચુકાદો એસ. બી. સિન્હા દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

આ અપીલ રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા
૧૯/૦૩/૨૦૦૪ તારીખના ચુકાદા અને આદેશ સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી
છે, જેમાં અને તે હેઠળ અપીલકર્તા દ્વારા તેની વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની
કલમ ૧૪૭,૩૦૨ અને ૩૨૩/૧૪૮ (ટૂંકમાં, 'આઈ. પી. સી.') હેઠળ પસાર
કરાયેલા ચુકાદા અને દોષિત ઠેરવવાના આદેશ અને સજા સામે દાખલ કરવામાં
આવેલી અપીલને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવી
હતી.

પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં જાહેર કરાયેલો ફરિયાદી પક્ષનો કેસ
નીચે મુજબ છે:

એક પ્રતાપ (પીડબ્લ્યુ-૫) એ જાલોર જિલ્લાના બગોડા પોલીસ સ્ટેશનના એસ. એચ. ઓ. સમક્ષ રાત્રે લગભગ ૨ વાગ્યે લેખિત અહેવાલ દાખલ કર્યો હતો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે તે દિવસે સવારે લગભગ ૯ વાગ્યે જ્યારે તે તેના ભાઈઓ હંજા (પીડબ્લ્યુ-૧), વસના (મૃતક) અને રાયમલ (પીડબ્લ્યુ-૪) સાથે તેની ઢાણીમાંથી ઓરાન તરફ પશુઓને ચરાવવાના હેતુથી જઈ રહ્યો હતો અને જ્યારે તેઓ આરોપી સોનારામના ખેતરમાંથી પસાર થઈ રહ્યા હતા, ત્યારે અહીં અપીલકર્તા સાથે ભાગીરથ, કિસાના રામ, નારિંગ પણ હતા. ખેતરમાં છુપાયેલા પૂનમારમ અને ભીખરામે તેમના પર લાઠીઓ વડે હુમલો કર્યો હતો. અપીલકર્તા જલારામે મૃતકના માથા પર લાઠી મારેલ હોવાનું હોવાનું કહેવાય છે, જ્યારે ભાગિરથે પીડબ્લ્યુ-૧ના માથા પર લાઠીથી ઘા કર્યો હતો અને કિશન રામે બાતમીદારના પગ પર લાઠીથી ઘા કર્યો હતો.

અહીં અપીલકર્તાનું નામ પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં હોવા છતાં, તેની સામે તેમજ ભાગીરથ, પૂનમારમ અને ભીખરામ સામે પણ કોઈ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હતું. આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૩૦૨, ૩૨૩ અને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૪૮ હેઠળ કિશન રામ, નારિંગા, સોનારામ, ચમંદા અને દેવ રામ સામે આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. જો કે, પાંચ ફરિયાદી સાક્ષીઓની તપાસ કર્યા પછી અને આ વતી કરવામાં આવેલી અરજી પર, અપીલકર્તા અને અન્યને ટ્રાયલ જજ દ્વારા ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ

૩૧૯ ની શરતોમાં બોલાવવામાં આવ્યા હતા, જે પછી તમામ આરોપીઓ સામેના આરોપોમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.

ફરિયાદી પક્ષે તેના કેસના સમર્થનમાં ૧૧ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી.વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે સોનારામ, ઘમંડ અને દેવ રામ (અનુક્રમે આરોપી નંબર ૧,૪ અને ૫) ને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા, પરંતુ અપીલકર્તાને આઈપીસીની કલમ ૧૪૭,૩૦૨ અને ૩૨૩/૧૪૯ અને અન્ય આરોપીઓ, એટલે કે, કિશન રામ, નારિંગા, ભાગિરથ, પૂનમારમ અને ભિખારામને આઈપીસીની કલમ ૧૪૭, ૩૦૨/૧૪૯ અને ૩૨૫/૧૪૯ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યા હતા.

આરોપી દ્વારા તેની વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવેલી બે અપીલની સુનાવણી રાજસ્થાન હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, વિવાદિત ચુકાદાને કારણે એકલા અપીલકર્તાને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૭ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.જોકે, ઉચ્ચ અદાલતે કિસાના રામ અને નરિંગાને પ્રતાપ (પીડબ્લ્યુ-૫) અને હંજા (પીડબ્લ્યુ-૧) ને ઇજા પહોંચાડવા બદલ આઈપીસીની કલમ ૩૨૩

હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે દોષી ઠેરવ્યા હતા અને તેમને પહેલેથી જ પસાર થયેલા સમયગાળાની સજા સંભળાવી હતી.

હાઈકોર્ટે તેના ચુકાદામાં જણાવ્યું હતું કે:

"આમ સ્ટાર સાક્ષીઓ પી. ડબલ્યુ. પ પ્રતાપ અને પી. ડબલ્યુ. ૧ હંજાના નિવેદનોમાંથી નીચેની હકીકતો બહાર આવી છે:

(૧) કથિત ઘટના સમયે છ આરોપી અપીલકર્તાઓ એટલે કે જલારામ, ભાગિરથ, કિશન રામ, ભિકારમ, પૂનમારમ અને નારિંગા હાજર હતા.

(૨) કથિત ઘટના ત્યારે બની જ્યારે પીડબ્લ્યુ ૧ હંજા, પીડબ્લ્યુ પ પ્રતાપ અને મૃતક તેમના રેવાર (પશુઓ) સાથે રસ્તામાંથી પસાર થઈ રહ્યા હતા, જે આરોપી સોનારામ (જેને ટ્રાયલ જજ દ્વારા નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે) ના ખેતરમાં હતો.

(૩) તે આરોપી અપીલકર્તા જલારામે મૃતકના માથા પર લાઠીથી ઘા કર્યો હતો.

(૪) આરોપી અપીલકર્તા જલારામ સિવાય અન્ય કોઈ આરોપી વ્યક્તિઓએ મૃતકને કોઈ ઈજા પહોંચાડી ન હતી.

(૫) તે આરોપી અપીલકર્તા કિશન રામે પી. ડબલ્યુ. ૫ પ્રતાપાને લાઠીથી ઘા કરાવ્યો હતો.

(૬) તે આરોપી અપીલકર્તા નારિંગાએ પીડબ્લ્યુ ૧ હંજા પર લાઠીથી ઘા કર્યો હતો.

(૭) તે પી. ડબલ્યુ. ૧ હંજા અને પી. ડબલ્યુ. ૫ પ્રતાપએ અપીલકર્તા કિશન રામ અને આરોપી સોનારામ (જેને ટ્રાયલ જજ દ્વારા નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે) ને થયેલી ઈજાઓ વિશે સમજાવ્યું નથી.

(૮) પુનસાની ગોચર જમીન સુધી પહોંચવા માટે આરોપી સોનારામ (જેને ટ્રાયલ જજ દ્વારા નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે) ના ક્ષેત્રમાં એક રસ્તો છે અને તે હકીકત અન્ય ફરિયાદી સાક્ષીઓ દ્વારા પણ જણાવવામાં આવી છે.

ઉપરોક્ત તારણ પર પહોંચતા, ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો:(૧) કારણ કે લડાઈ પૂર્વગ્રહ વિના થઈ હતી, તે જ અચાનક થઈ હોવાનું કહી શકાય અને તેના કારણે કોઈ ગેરકાયદેસર સભા થઈ હોવાનું કહી શકાય નહીં; (૨) જૂથ દુશ્મનાવટની દુશ્મનાવટના કિસ્સામાં, ઘણીવાર એવું બને છે કે હુમલામાં ભાગ લઈને અને ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતને લાગુ કરીને, શક્ય તેટલી વધુ વ્યક્તિઓને જોડવાની વૃત્તિ વિકસે છે, ટ્રાયલ કોર્ટનો નિષ્કર્ષ કે આરોપી વ્યક્તિઓએ એક સામાન્ય હેતુ બનાવ્યો હતો તે સાચું ન હતું; (૩) કારણ કે કોઈ પણ આરોપીએ અપીલકર્તા જલારામને મૃતકને ઈજા પહોંચાડવા માટે ઉશ્કેર્યા ન હતા, અને આમ, કોઈ ગેરકાયદેસર સભા રચવામાં આવી ન હતી. (૪) એકલા અપીલકર્તા જલારામ મૃતકના મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે જવાબદાર હતા, કારણ કે ઘટના સ્થળે તેની હાજરી પર કોઈ પણ રીતે શંકા કરી શકાતી નથી; (૫) અપીલકર્તા પોતાની અનુપસ્થિતિની દલીલ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે; (૬) તે એ સાબિત કરવામાં પણ નિષ્ફળ ગયો છે કે તે, કેસની વિચિત્ર હકીકતો અને સંજોગોમાં, તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકે છે; (૭) સોનારામના ખેતરમાં માર્ગના અધિકારનો દાવો કરવામાં આવ્યો હોવાથી, શરીર અથવા પાકને જોખમની કોઈ વાજબી આશંકા નહોતી. અને (૮) જોકે આરોપી કિશન રામ અને સોનારામને એક-એક ઈજા થઈ હતી, પરંતુ તેમને થયેલી ઈજા સરળ પ્રકૃતિની હતી, તે વાજબી રીતે અનુમાન કરવામાં આવશે કે આરોપીના શરીરને જોખમની આશંકા રાખવાનું કોઈ કારણ નહોતું, જે

તેમના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરવા તરફ દોરી ગયું.(૯)
કિસાના રામ અને સોનારામની વ્યક્તિ પરની ઈજા પ્રકૃતિમાં નાની હોવાથી તેને સમજાવવાની જરૂર નહોતી.

અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ઉદય ચુ લલિતએ આ અપીલના સમર્થનમાં એક ટૂંકો પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે.વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે પક્ષકારો દ્વારા એકબીજાને દસ સામાન્ય ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને; માત્ર એટલા માટે કે અપીલકર્તાએ અહીં મૃતકના મૃત્યુનું કારણ બનતી ઈજા પહોંચાડી છે, તે નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જશે નહીં કે અપીલકર્તાનો અહીં કોઈ હેતુ હતો.એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે તે એવો કેસ નથી કે જેમાં મૃતક અથવા અન્ય ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓ પર ઘણા પ્રહારો કરવામાં આવ્યા હોય જેથી તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય કે અપીલકર્તા પાસે જરૂરી મેન્સ રિયા હતી.

જોકે, રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી કુમાર કાર્તિકેય અમારું ધ્યાન ઈજાના સંજોગો તરફ દોરશે તેમજ અપીલકર્તા દ્વારા દોષિત ઠેરવવા અને ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલી સજાના ચુકાદાને ટેકો આપવા માટે અહીં જે બળ સાથે તે મારવામાં આવ્યું હતું તે તરફ પણ ધ્યાન દોરશે.

તેથી, વિચારણા માટે જે ટૂંકો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે તે એ છે કે શું કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, અહીં અપીલકર્તાએ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો હોવાનું કહી શકાય. હંજા (પીડબ્લ્યુ-૧) ને ચાર ઈજાઓ થઈ હતી અને માહિતી આપનાર પ્રતાપ (પીડબ્લ્યુ-૫) ને પાંચ સરળ ઈજાઓ થઈ હતી.તે પછી વિવાદમાં નથી કે આરોપી સોનારામ અને કિશન રામને પછી એક-એક ઈજા થઈ હતી.પોસ્ટમોર્ટમ પછી મૃતકના શરીર પર મળી આવેલી ઈજાઓ નીચે મુજબ છે:

"(૧) પેરીટો ટેમ્પોરલ પ્રદેશની જમણી બાજુએ હાડકાના અસ્થિભંગ સાથે ૭ સે. મી. x ૩ સે. મી. x હાડકાંનું ઊંડું ઘા.

(૨) અગ્રવર્તી બાજુએ ડાબી જાંઘ પર ઘર્ષણ ૪ "x ૪".

તે વિવાદમાં નથી કે આ ઘટના સોનારામના ખેતરમાં બની હતી જેને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.તે પછી વિવાદમાં નથી કે જલારામ પાસે નજીકમાં ખેતીની જમીન હતી.વધુમાં તે વિવાદમાં નથી કે ખસરા સંખ્યા ૮૬૫,૮૬૬ અને ૧૦૦૬ ને સંલગ્ન જમીનો અને પુનાસા ગામની સરહદો વચ્ચે માર્ગ/માર્ગના માર્ગનો કોઈ અધિકાર અધિકારોના રેકૉર્ડમાં નોંધવામાં આવ્યો નથી.

બચાવ પક્ષે આ કેસમાં તપાસ અધિકારી ડીડબલ્યુ-૬ સહિત સાત સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરી હતી.તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમના દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસ પછી, તેઓ એવા અભિપ્રાય પર આવ્યા હતા કે આરોપી જલારામ, ભિખારામ અને પૂનમારમ સામે કોઈ ગુનો નોંધાયો નથી.ડીડબલ્યુ-૭ ઉદડા રામ, જે એક સ્વતંત્ર સાક્ષી છે, તેણે જણાવ્યું હતું કે સોનારામ બિશ્નોઈના મેદાનમાં 'બિશ્નોઈ' અને 'રબારીસ' વચ્ચે લડાઈ થઈ હતી.મૃતક અને અન્ય લોકો ઘટનાની તારીખે આશરે ૬૦ જેટલા પશુઓ સાથે ચરાઈ કરવા માટે સોનારામ અને ભાગીરથના મેદાન તરફ આગળ વધી રહ્યા હતા તે બાબત પર વધુ વિવાદ થયો નથી.એ પણ નોંધવું યોગ્ય છે કે સાક્ષીઓ હંજા (પીડબ્લ્યુ-૧), રાયમલ (પીડબ્લ્યુ-૪) અને પ્રતાપ (પીડબ્લ્યુ-૫) એ જુબાની આપી હતી કે આરોપી વ્યક્તિઓએ મૃતકને આડેધડ માર માર્યો હતો, પરંતુ તબીબી પુરાવાને ધ્યાનમાં રાખીને એવું જ કરવામાં આવ્યું છે, તે સાચું ન હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.

સોનારામની ખેતીની જમીન પર માર્ગનો અધિકાર સ્થાપિત થયો નથી.જો છૂટછાટ દ્વારા અથવા અન્યથા માર્ગનો કોઈ સ્થાપિત અધિકાર ન હોય અને જો આરોપીના મનમાં એવી આશંકા હોય કે તેમની જમીનમાં અતિક્રમણનો ખતરો છે, તો નિર્વિવાદપણે તેઓ તેમના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ

કરી શકે છે.કોઈ પણ સંજોગોમાં, અપીલકર્તા અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓ તરફથી આવી આશંકાને નકારી શકાય નહીં.

અમે અહીં અગાઉ નોંધ્યું છે કે, અપીલકર્તા દ્વારા અહીં માત્ર એક જ વાર મૃતકના કપાળ પર મારવામાં આવ્યો હતો.ઘટનાની ઉત્પત્તિ પણ ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવી હોય તેવું લાગતું નથી.તે ફરિયાદી પક્ષનો કેસ નથી કે અહીં અપીલકર્તા અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓ મૃતક અથવા માહિતી આપનાર સામે અગાઉથી કોઈ દ્વેષ રાખતા હતા અથવા ઉપરોક્ત ગુનો કરવા માટે કોઈ હેતુ ધરાવતા હતા.અપીલકર્તા અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા ઘટનાના સ્થળની નજીક પોતાને છુપાવવા અને ગુનો કરવા માટે કોઈ હેતુ સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો નથી.આમ, ફરિયાદી પક્ષના કેસના તે ભાગને સ્વીકારવું મુશ્કેલ છે.

સોનારામ અને કિસાના રામને પણ એક-એક ઈજા થઈ હતી.તે સાચું છે, જેમ કે ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે ઈજાઓનું સ્વરૂપ સરળ હતું, પરંતુ આ કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને સંજોગોમાં, ફરિયાદી પક્ષે તે સાબિત કરવું ફરજિયાત હતું કે તેમને તે કેવી રીતે વાગ્યું.તે પણ સાચું છે કે તમામ પરિસ્થિતિઓમાં આરોપી વ્યક્તિઓને થયેલી ઈજાઓ સમજાવવાની જરૂર નથી પરંતુ જ્યારે ખાનગી બચાવના અધિકારનો દાવો કરવામાં આવે ત્યારે એક અલગ

પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ શકે છે.ફરિયાદી પક્ષે આ અદાલત સમક્ષ એ સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવો રજૂ કરી નથી કે તે અપીલકર્તા અને અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓ હતા જેઓ પહેલાથી આક્રમક હતા.જો તેઓ આક્રમણકારો ન હોય, તો ખાનગી બચાવના અધિકારની અરજી તેમના માટે ઉપલબ્ધ હતી.આમ, સોનારામ અને કિશન રામની શરીર પર થયેલી ઈજાઓનું વર્ણન ન કરવામાં આવે તો તેનું મહત્વ વધે છે.ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા આરોપી વ્યક્તિઓની ઈજાઓને સમજાવવામાં આવી નથી જે અપીલકર્તા દ્વારા તેના ખાનગી બચાવના અધિકારના ઉપયોગના સંદર્ભમાં રજૂ કરવામાં આવેલા બચાવની વિશ્વસનીયતાને જન્મ આપે છે.

ત્રિલોકી નાથ અને અન્યોના વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ. પી.,
(૨૦૦૫) ૯ સ્કેલ ૭૬] માં, તે યોજવામાં આવ્યું છે:

"અપીલકર્તાઓ દ્વારા કોઈ પણ નિર્ણય જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હોય તે સંપૂર્ણ શબ્દોમાં કાયદો જણાવતો નથી કે તમામ પરિસ્થિતિઓમાં આરોપીની શરીરપરની ઈજાઓ સમજાવવી પડશે.દરેક કેસ તેમાં પ્રાપ્ત થતી હકીકતની પરિસ્થિતિ પર આધાર રાખે છે.

બિશ્ના @ભીસ્વદેબ મહતો અને અન્યો વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળનું
રાજ્ય, જે. ટી. (૨૦૦૫) ૯ એસસી ૨૯૦:(૨૦૦૫) (૯) સ્કેલ ૨૦૪], આ

અદાલતની એક ખંડપીઠે તાજેતરમાં ઉપરોક્ત અધિકારની સૂક્ષ્મતાની નોંધ લીધી છે જેમાં તે ઠરાવવામાં આવ્યો હતો:

"જો કે, મોટી સંખ્યામાં કેસોમાં, આ અદાલતે કાયદો નક્કી કર્યો છે કે જે વ્યક્તિ મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજાની આશંકા રાખે છે તે ક્ષણના ઉશ્કેરાટ પર અને સંજોગોની ગરમીમાં, હથિયારોથી સજ્જ હુમલાખોરોને દૂર કરવા માટે જરૂરી ઈજાઓની સંખ્યાને સુવર્ણ તરાજૂમાં તોલવી શકતી નથી.ઉત્તેજના અને અવ્યવસ્થિત સંતુલનની ક્ષણોમાં પક્ષો પાસેથી શાંતિ અને ઉપયોગ જાળવવાની અપેક્ષા રાખવી ઘણીવાર મુશ્કેલ હોય છે જ્યાં હુમલો એ બળનો નિકટવર્તી ઉપયોગ હોય ત્યાં તેને પકડાયેલા જોખમ સાથે બદલો લેવા માટે બરાબર એટલું જ બળવાપરશે.તમામ પરિસ્થિતિઓને વાસ્તવિકતા સાથે જોવી જરૂરી છે અને કોઈપણ અતિ-તકનીકી અભિગમને ટાળવો જોઈએ.

સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, જો બચાવ કરવામાં આવે તો આરોપી નિર્દોષ જાહેર થવાનો હકદાર છે અને જો નહીં તો તેને હત્યાનો દોષી ઠેરવવામાં આવશે.પરંતુ વધુ પડતા બળના ઉપયોગના કિસ્સામાં તેને આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવશે.

તેમા વધુ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"ખાનગી બચાવનો ઉપયોગ ગેરકાયદેસર બળને દૂર કરવા, ગેરકાયદેસર બળને રોકવા, ગેરકાયદેસર અટકાયત ટાળવા અને આવી અટકાયતમાંથી છટકી જવા માટે થઈ શકે છે.જ્યાં સુધી અતિક્રમણકારો સામે જમીનની સુરક્ષાની વાત છે, ત્યાં સુધી વ્યક્તિને અતિક્રમણ અટકાવવા અથવા અતિક્રમણકારને બહાર કાઢવા માટે જરૂરી અને મધ્યમ બળનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે.ઉપરોક્ત હેતુઓ માટે, બળનો ઉપયોગ ઓછામાં ઓછો જરૂરી અથવા વાજબી રીતે જરૂરી માનવામાં આવવો જોઈએ.વાજબી સંરક્ષણનો અર્થ પ્રમાણસર સંરક્ષણ થશે.સામાન્ય રીતે, અતિક્રમણ કરનારને પહેલા જવા માટે કહેવામાં આવતું હતું અને જો અતિક્રમણ કરનાર પાછા લડે તો વાજબી બળનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

સેકર ઉર્ફે રાજા શેખરન વિરુદ્ધ સ્ટેટ રિપ્રેઝન્ટેટિવ બાય ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ, ટી. એન., [૨૦૦૨] ૮ એસ. સી. સી. ૩૫૪ માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૧૦.ખાનગી બચાવનો અધિકાર ઉપલબ્ધ છે કે નહીં તે શોધવા માટે, આરોપી દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલી ઇજાઓ, તેની સલામતી માટે જોખમની નિકટતા, આરોપી દ્વારા થયેલી ઇજાઓ અને આરોપી પાસે જાહેર

અધિકારીઓનો આશ્રય લેવાનો સમય હતો કે કેમ તે સંજોગો ધ્યાનમાં લેવા માટેના તમામ સંબંધિત પરિબલો છે.

અહીં અપીલકર્તાએ ખાનગી બચાવની દલીલ પણ કરી છે.જો કે, તે એ દર્શાવી શક્યો નથી કે સોનારામ અને કિશન રામની વ્યક્તિ પર ખતરો એટલો હતો કે તેને હાંકી કાઢવાની ખતરો પણ એટલો હતો કે તેણે મૃતકને એવી જગ્યાએ અને એટલા બળથી મારવો પડ્યો કે તે સ્થળ પર જ અંતિમ શ્વાસ લેશે.તેથી, અમારા માનવામાં આવેલા અભિપ્રાયમાં, તેમણે ખાનગી બચાવના તેમના અધિકારને વટાવી દીધો.

તેથી અમારો વિચાર છે કે અપીલકર્તા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૧ હેઠળ પ્રસ્તાવ મૂકવા માટે દોષિત છે અને તેની કલમ ૩૦૨ હેઠળ નહીં.

આ કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને,અમારો અભિપ્રાય છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈ હેઠળ ૧૦ વર્ષની સખત કેદની સજા લાદવી એ ન્યાયના ઉદ્દેશોને પૂર્ણ કરશે.અપીલકર્તાએ ચૂકમાં રૂ. ૫૦૦/- નો દંડ પણ ચૂકવવો પડશે, જેમાં તેને ત્રણ મહિનાની સાદી કેદની સજા ભોગવવી પડશે.અપીલને આંશિક રીતે અને અહીં અગાઉ ઉલ્લેખિત હદ સુધી મંજૂરી છે.

એસ કે એસ

આંશિક રીતે અપીલની મંજૂરી છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*